

ARHĪVU, BIBLIOTĒKU UN MUZEJU SADARBĪBA
LATVIJAS VĒSTURES IZPĒTĒ GRĀMATĀS
„1918.–1920. GADS LATVIJAS REPUBLIKAS PAGaidu VALDĪBAS
SĒŽU PROTOKOLOS, NOTIKUMOS, ATMIŅĀS”
UN „LIECĪBAS PAR KĀRLI ULMANI LNVM KRĀJUMĀ”

Irina Zeibārte,

Latvijas Nacionālā vēstures muzeja direktora vietniece zinātniskajā
darbā

**Kārlim
Ulmanim**

1935

Grāmata izdota 2012. gadā
izdevniecībā «Lauku Avīze».
Tās saturs – liecības par Kārli
Ulmani Latvijas Nacionālā
vēstures muzeja krājumā.

Kārļa Ulmaņa dzīves, sabiedriskās un politiskās darbības galvenie notikumi un fakti	7
1887. gada 4. septembris – 1918. gada 17. novembris	7
1918. gada 18. novembris – 1921. gada 20. jūnijs	18
1921. gada 21. jūnijs – 1934. gada 14. maijs	34
1934. gada 15. maijs – 1940. gada 16. jūnijs	48
1940. gada 17. jūnijs – 1942. gada 20. septembris	61
Izmantotie avoti un literatūra	63

ATTĒLI:

1877. gada 4. septembris – 1918. gada 17. novembris	65
1918. gada 18. novembris – 1921. gada 2. jūnijs	73
1921. gada 3. jūnijs – 1934. gada 14. maijs	87
1934. gada 15. maijs – 1942. gada 20. septembris	97
Iemūžinājums	147
Klāvs Siliņš “Latviešu tautas Vadoņa, Valsts un Ministru prezidenta Dr. Kārļa Ulmaņa cilts un radu raksti”	179
Grāmatā nepublicēto ar K. Ulmani saistīto Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājuma priekšmetu saraksts	184

KĀRĻA ULMAŅA DZĪVES, SABIEDRISKĀS UN POLITISKĀS DARBĪBAS GALVENIE NOTIKUMI UN FAKTI

1887. gada 4. septembris – 1918. gada 17. novembris

Kārlis Augusts Ulmanis dzimis 1877. gada 4. septembrī (pēc vecā stila – 23. augustā) četros no rīta toreizējās Kurzemes guberņas Dobeles apriņķa Udzes pagasta “Pikšu” mājās saimnieka Indriķa (1836–1883) un Lizetes (1837–1925) Ulmaņu ģimenē. Kārlis Augusts bija jaunākais brālis Jānim (1865–1936) un Indriķim (1868–1923) Ulmaņiem, kurus no jaundzimušā šķīra jau ap desmit gadu starpība. K. Ulmanis kristīts 4. oktobrī (22. septembrī) Bērzmuižas skolā, kur bija ieradies Dobeles latviešu luterāņu draudzes palīgmācītājs Karls Boks (1842–1906). Par K. Ulmaņa krustvecākiem kļuva Bērzmuižas skolas skolotājs Kristaps Cīrulis (1845–1940) un Indriķis Līnbergs (1846–?). 1883. gadā nomira K. Ulmaņa tēvs, un “Pikšu” saimniecību turpmāk vadīja māte Lizete kopā ar vecāko dēlu Jāni Ulmani.

nis beidza 1895. gadā un iestājās Jelgavas reālskolas pēdējā klasē. Tolaik bija iespējams, uzrādot liecības, beigšanas apliecību vai arī nokārtojot eksāmenus, neapgūt pilnu mācību iestādes kursu, bet iestāties tajā skolas klasē, kura atbilda iepriekš apgūtajām zināšanām cita tipa skolā. Reālskolā mācības viņš pabeidza 1896. gadā, taču, domājams, bez eksāmenu nokārtošanas un nesāņemot beigšanas apliecību.

1896. gada rudenī K. Ulmanis devās uz Austrumprūsiju, kur gadu mācījās Tapiavas (*Tapiau*) (mūsdienās Gvardejska Kaļiņingradas apgabalā Krievijā) izmēģinājumu–mācību pienotavā (*Versuchsstation und Lehranstalt für Molkereiwesen zu Kleinhof–Tapiau*). Šī skola Latvijā bija pazīstama, un tajā bija izglītojušies arī citi lauksaimniecības instruktori, kuri 20. gs. sākumā darbojās Latvijā,

1887. gada 4. septembris – 1918. gada 17. novembris

Сельскохозяйственное Отделение Рижского
Латышского Общества

симъ удостовѣряетъ, что предъявительница сего свидѣтельства
Г-жа *Паулина Легдинъ Рижской в.це. Улица*
съ *Г. Марта* по *21. марта* 1904 г.
посѣщала устроенные упомянутымъ обществомъ подъ руководствомъ
инструктора *г. К. Ульмана*
курсы молочнаго хозяйства и скотоводства, причемъ особенно изучала
анализъ молока, снятіе сливокъ, изготовленіе масла и сметаны.

Рига, *21. марта* 1904 г.

Предсѣдатель Сельскохозяйственнаго отдѣленія:

Д. Вайнеръ

Секретарь: *М. Митковичъ*

Инструкторъ: *К. Ульманъ*

№ 553.

Riġas Latweeschu Beedribas
Lauksaimneezibas Nodala

zaur scho apleezina, ka ūhās leezibas ihpafchnee *re Pauline*
Legsdin Rijkstlascher U. Jmās
apmekleja no *Г. марта* līdz *21. martam* 1904 g.
minētās Nodatas farihtotos peenfaimneezibas un lopkopibas kursus in-
struktora *К. Ульмана* rīdā
wadībā, kur ūewischi tika mahzita peena ahaliseschana, nokrehjmoschana, ūahba
rehjuma ūagatawoschana un ūweesta isgatawoschana.

Riġa, *21. martā* 1904 g.

Riġas Latweeschu Beedribas
Lauksaimneezibas Nodatas preestchneests

W. Wagner

Ratstweedis:

W. Koltunovs

Instruktors:

К. Ульманис

Eenesīga zuhkkopība

Rofas grahmata

zuhku barotajeem

un

audsetajeem.

Divās daļās.

Virnā
daļa.

Zuhku tureichana.

Sarakstījis:

K. Ullmanis,

bijusītais Kauguru lauki, Beedribas
lopkopības un pienāimniecības instruktors.

Mašā 35 lap.

Otrs izdevums.

1911.

Adrookata S. Krapkalna kunga
dapradi lamuſu pociu ſaſeukou.
Sapuleſi
Rijas Latvija Budriſis 22/XII 1917.

Pepulot no pociu Austrum
Wirs pabeknera kungam nodotā eſne-
quim norakſu un bulkojumu lub-
dſam juo nolēſit ſapuleſē pirmo
ſabteſpauas uſ uſſakditi deenas.
Kakotlu.

Eſnequima 17 paraspitaji
uſdeuimā

Rija,
22. deſembri 1917.

Apr. K. Umanis
Dr. M. Watters

1918. gada 18. novembris – 1921. gada 20. jūnijs

Pirmais Latvijas Ministru Kabinets

1921. gada 21. jūnijs – 1934. gada 14. maijs

K. Ulmanis

Rīgā, Terbatas-tela 38, dz. 7

28. jūnijs 1926.

Augsti godatam

K. Dekšena kņm
Rīgā.

Sīfriņi pūcizim pūmo
darbinuca 60. pūspūca pūkt-
kos un novēlu tūp mēta
pūmija darbu smt pū
tūrijas Latvijas Labā.

Ar dūila pūm

K. Ulmanis.

Stud. phil. J. Limmermanis
par uzlicigo un paceligo
palidzianu no gramats

K. Ulmanis *Latvianu*

K. Ulmanis

15.2.1930.

Kā pacelt un padarīt ienesīgu mūsu lauksaimniecību

(Lauksaimniecības pacelšanas un
nostiprināšanas plāns)

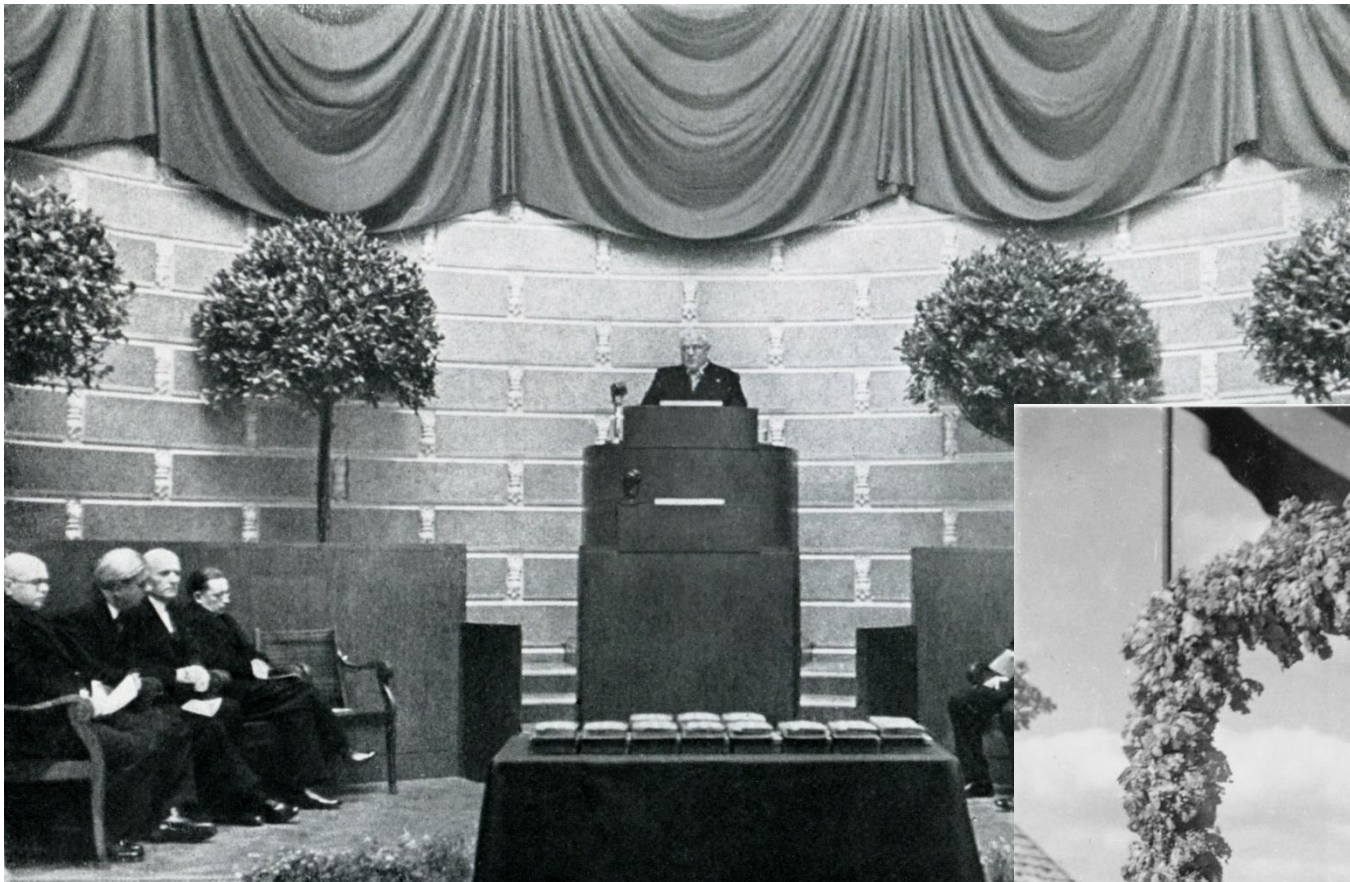
Rīgā, 1929.

Paju Sabiedrības „Zemnieka Doms” apgādiena

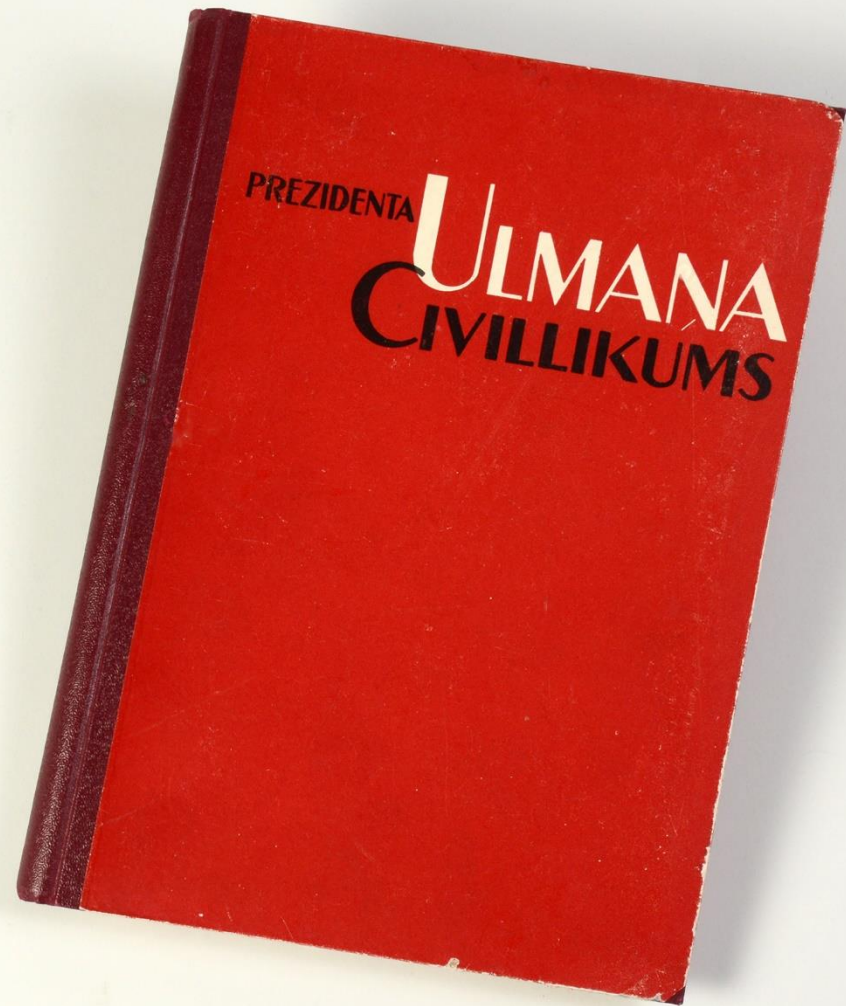
1934. gada 15. maijs – 1940. gada 16. jūnijs

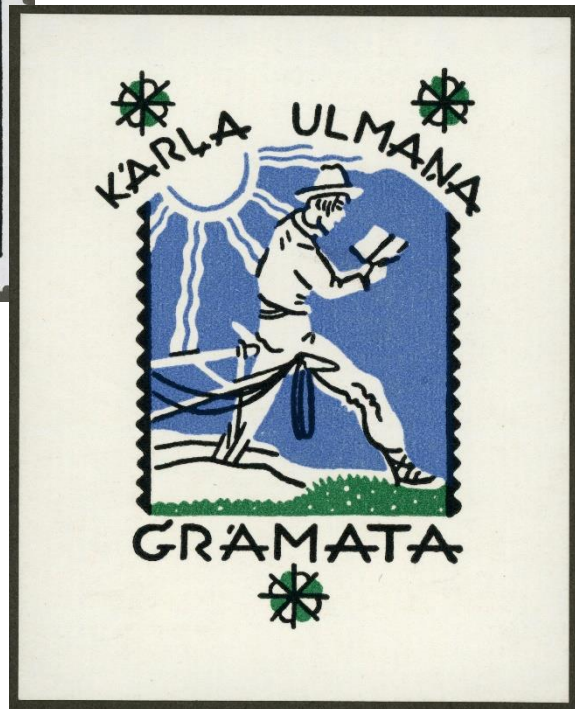
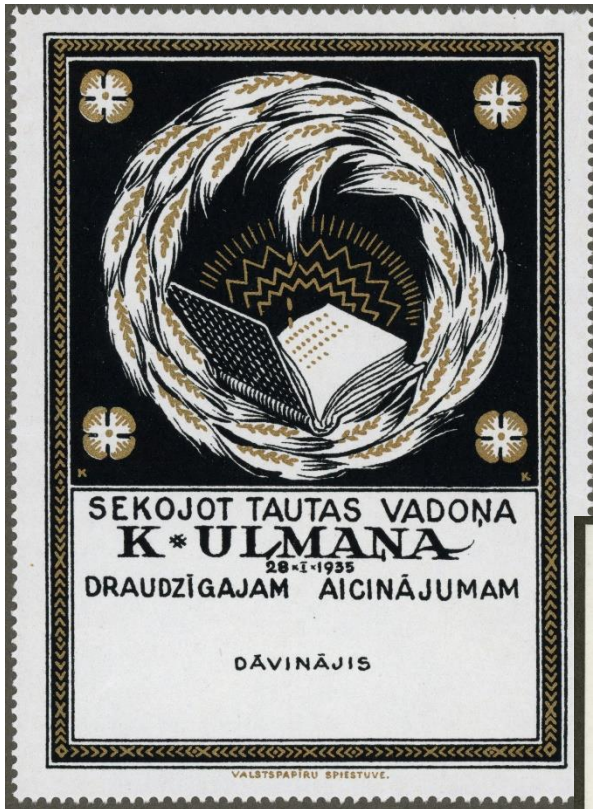

JUMURDA Vadona slavas brauciena

KĀRĻA ULMAŅA

RUNAS UN RAKSTI

1899 – 1918

I SEJUMS

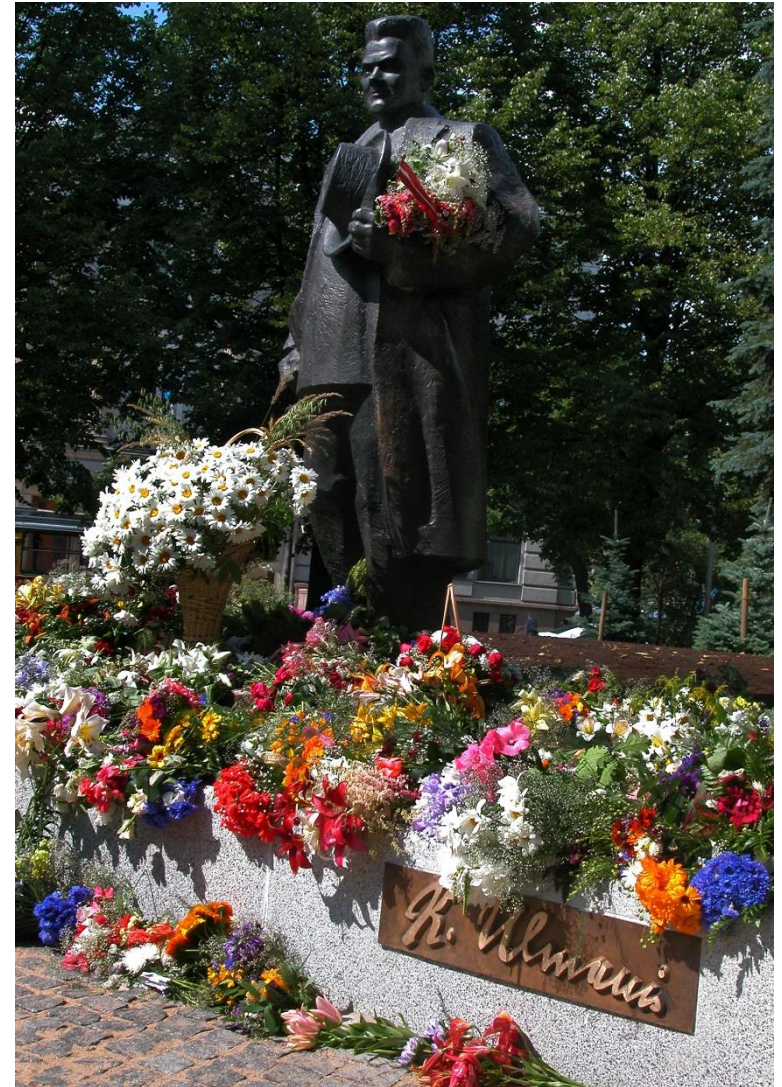
2. IESPIEDUMS

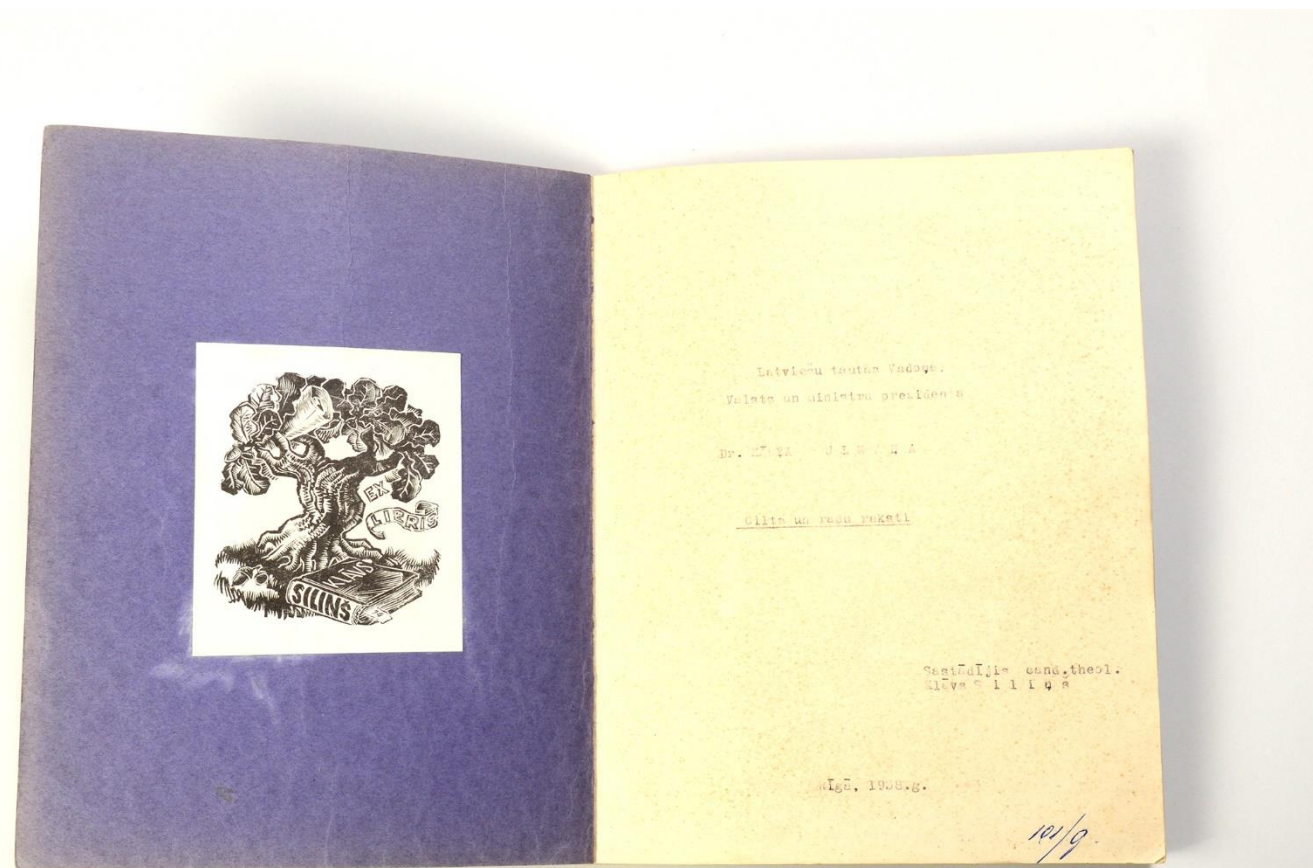
ZEMNIEKA DŌMAS MCMXXXIX

**1940. gada 17. jūnijs – 1942. gada 20.
septembris**

**Klāvs Siliņš "Latviešu tautas Vadoņa, Valsts un Ministru prezidenta
Dr. Kārļa Ulmaņa cilts un radu raksti"**

Satura rādītājs

Priekšvārds

I Vispārējā daļa

1. Vecākās vēsturiskās atzīmes par Dr. K. Ulmaņa dzimtu.
2. Daži vārdi par Ulmaņa dzimteni un tās vēsturi.
3. Ulmaņa uzvārds.
4. Dr. K. Ulmaņa dzimtas pētīšanas avoti un viņu kritika.

II D A Ļ Ā

1. Ulmaņu dzimtas locekļu apraksts.
2. Lienbergu dzimtas locekļu apraksts.

III D A Ļ Ā

1. Dr. K. Ulmaņa dzimtas vēsturisko dokumentu izraksti.
 - a. Ūdzes muižas rev. sar. grām no 1797.g.
 - b. Ūdzes m - zae rev. saraksti no 1811., 1826., 1836., 1857.g.
 - c. Iobeles bazn. grām. izraksti no 1834.-1937.
2. Lienbergu dzimtas vēsturisko dokumentu izraksti.
 - a. Bērzmuižas rev. sar. no 1797.g.
 - b. Bērzmuižas rev. sar. no 1811., 1826., 1834.,

Priekšvārds.

Ar pētījumu par Dr. Kārļa Ulmaņa dzimtu ir lieku reizi pierādīts latviešu asiņu un gara spēks, kas izlauzīs sev ceļu no pagātnes tumsas līdz brīvās Latvijas saulei. Visi pētījumi par latviešu dzimtu senāiem liecina par latviešu nevainojamo pagātni un lielo fizisko izturību un garīgo spēku, kas spējis noturēties dažādos pārtautošanas centienu vilņos. Latviešu senču asins ir tīras no svešiem piejaukumiem un ja arī ir sastopami reti gadījumi, kur latviešu asiņā piejauktas svešās asinis, tad latviešu asinis aizvien pēmušas virsroku un svešo asiņu loma latviešu gimenēs zudusi. Tas pats sakāms par garīgo spēku. Latviešiem piemīt daudz garīga spēka un izturības, kas grūtus apstākļus spēj pārdzīvot un neaiziet bojā. To lielā mērā var redzēt Ulmaņa dzimtas un Ūdzes muižas vēsturē. Visbeidzot jāmin Ulmaņa un arī citu seno latviešu dzimtu morāliskā krietnība. Par seno latviešu zemnieku var runāt kā par gara aristokrātu. Šis aristokratisms uzglabājies latviešu zemniekos līdz

2013. gadā izdotā grāmata – Latvijas Nacionālā arhīva, Latvijas Nacionālās bibliotēkas un muzeju – Latvijas Nacionālā vēstures muzeja, Latvijas Kara muzeja, (piedaloties Rakstniecības un mūzikas, Latvenergo, Cēsu, Madonas, Valmieras, Liepājas muzejiem) sadarbības rezultāts. Projekta vadība – Valsts Kanceleja.

1918

Latvijas Republikas Pagaidu valdības
sēžu protokolos / notikumos / atmiņās

1920

1918

Latvijas Republikas Pagaidu valdības
sēžu protokolos / notikumos / atmiņās

1920

Veltījums Latvijas Republikas pasludināšanas 95. gadadienai

*Kas vajadzīgs, lai mēs reiz būtu brīva tauta?
Un tad sapratīs daudzi to – kā vienīgo glābiņu: mums
vajadzīga neatkarīga Latvija.*

*Bet vai mēs pie tās tiksim? Jā! Tikai ar vienu
noteikumu. Ja mums būs griba uz valsti.
Bez gribas uz valsti neviens mums valsti nedos.*

Jānis Akuraters
1919. gada janvārī

Grāmatas saturs:

Valters Ščerbinskis. Pirmie soļi. Latvijas valsts un tās pārvaldes izveidošana
1918. gada 18. novembris – Latvijas Republikas pasludināšanas diena

Latvijas Tautas padome

Latvijas Pagaidu valdības valstsvīri

Protokoli: 1918 26.XI–1919 2.I

Latvijas Padomju valdība

Protokoli: 1919 4.I–1919 8.III

Pulkvedis Oskars Kalpaks

Protokoli: 1919 10.III–1919 14.IV

Andrieva Niedras valdība

Rīgas atbrīvošana

Cēsu kaujas

Latvijas Pagaidu valdība uz kuģa “Saratov”

Protokoli: 1919 28.VI–1919 5.VII

Latvijas Pagaidu valdības atgriešanās Rīgā

Protokoli: 1919 10.VII–1919 11.XI

Bermontiāde

Protokoli: 1919 13.XI–1920 30.IV

Satversmes sapulce

Protokoli: 1920 5.V–1920 7.VI

Pielikumi

Saīsinājumi

Avoti un literatūra

Personu rādītājs

Kopsavilkums

Summary

Résumé

Zusammenfassung

Резюме

LVVA

Pauls (arī Šmuels Faivels) Mincis

1868–1941

Valsts kontrolieris

Dzimis 1868 30.VI Daugavpilī. 1881–1886 mācījās Rīgas pilsētas ģimnāzijā. 1886–1890 studēja Pēterburgas universitātes Juridiskajā fakultātē. No 1891 zvērināta advokāta palīgs Rīgā. 1892 Tērbatas universitātē ieguva maģistra grādu tieslietās. No 1904 VII zvērināts advokāts Rīgā. 1915 vadīja no Kurzemes guberņas padzīto ebreju bēgļu palīdzības komiteju. 1917 privātdocents Maskavas universitātē, 1918 Tērbatas universitātē. 1918 atgriezās Rīgā, strādāja par zvērinātu advokātu.

Latvijas Tautas padomes loceklis no Ebreju nacionālās padomes. 1918 XII ievēlēts un apstiprināts par Latvijas Senāta senatoru, taču amata pienākumus nav uzsācis pildīt. 1919 sākumā izceļoja uz Vāciju, nodarbojās ar zinātnisku darbu, vasarā atgriezās Latvijā.

1919 VII–1920 VI Latvijas Pagaidu valdības valsts kontrolieris, 1920–1921 VII valsts kontrolieris. 1920 ievēlēts Satversmes sapulcē no Ebreju nacionāldemokrātiskās partijas. 1920 XII–1921 VI darba ministra vietas izpildītājs, 1921–1927 Tieslietu ministrijas Sodumu likumu izstrādāšanas komisijas loceklis. No 1921 IX zvērināts advo-

PAGaidu VALDĪBAS SĒDE

Rīgā, Dzirnau ielā Nr. 87¹, 26. novembrī 1918. g.

Klāst: Ministru prezidents K. Ulmanis, skolu ministrs Dr. K. Kasparsons, iekšlietu ministrs Dr. M. Valters, finanšu ministrs K. Purviņš, darbu un satiksmes ministrs T. Hermanovskis, iekšlietu ministra biedri Benus, Bīrznieks un Dambīts, pārtikas ministra biedrs J. Blumberģis.

Protokolē – Pagaidu valdības Kancelejas pārvadnieks D. Rudzītis

- 1) Ministru prezidents nolasa Liepājas pilsētas Pagaidu pārvaldes telegrammu par 15² vagonu labības izsūtīšanu no Liepājas priekš Rīgas.
- 2) Ministru prezidents nolasa Liepājā nodibinājušās Jaunbaltiešu savienības³ apsveikšanas telegrammu. Nolemj atbildēt.
- 3) Ministru prezidents ziņo par sarunām ar vācu valsts pārvadnieku A. Vinnigu⁴ par Latvijas līdzinājo valdības iestāžu pārņemšanu no jaundibinātām Latvijas Republikas iestādēm. Starp citu nolasa A. Vinniga rakstu no 25. novembra ar šādu saturu:

*"An den Herrn Präsidenten
der Provisorischen Regierung.*

Ich beehre mich, dem Herrn Präsidenten mitzuteilen, dass die Deutsche Regierung bereit ist den Volksrat Lettlands als selbstständige machtausübende Versammlung und die Provisorische Regierung als deren Vollzugsausschuss temporär anzuerkennen, bis der Friedenskongress entschieden hat, wer über die künftige Lage Lettlands auf Grund des Selbstbestimmungsrechts der Völker entsprechend entscheiden wird.

*Der Generalbevollmächtigte des Reichs
für die Baltischen Lande
August Winnig⁵*

Pagaidu valdības locekļi uzskata A. Vinniga kpa paziņojumu par neapmierinošu un vienojas pastāvēt uz tādu formulējumu, kāds uzņemts līgumā ar Igauniju.

Finanšu ministrs iepazīstina Pagaidu valdību ar rīkojuma projektu par visu vācu karavāžu izdoto ierobežojumu atcelšanu, zīmējoties uz kredītiestāžu darbību.

Klātesošie atrod par noderīgu izdot kopēju rīkojumu par visām biedrībām.

↓ 4. pp.

1 Dzirnavu ielā 87/89. Iesaukums, kas otrā kārtā celts 1903, arhitekts Pauls Mandelštamms (1870–1941), i.s. Kļingera nams. Šajā 88.ā Domēģu valdības telpās notika pirmā protokollētā Latvijas Pagaidu valdības sēde.

2 26. novembra beigās Liepājas pilsētas valde nosūtī uz Rīgu 14 vagonus ar rudzi miltiem. Pāc vienošanās ar Liepājas strādnieku deputātu padomi Rīga saņem vēl lielāku miltu sūtījumu.

3 Jaunbaltiešu savienība (Jaunbaltiešbunds) ir Baltijas vāciešu 1918. gada novembra beigās dibināta organizācija ar mērķi sadarbīties tautiešus un kā jaunās valsts pilsoņiem iekārtoties kopējā darbā Latvijas labā. Iestājas par sociāli ma idejām, strādnieku tiesībām, dzimumu līdztiesību, politiskās biedrošanās brīvību, kā arī Baltijas vāciešu tiesībām lietot dzimto valodu un saglabāt savas skolas.

4 Vinniga Augusta (Winnig, 1878–1956), vācu politiķis, sociāldemokrāts. Vācijas ģenerālpilnvarotais Baltijā, 1918. g. parakstījis starp Latviju un Vāciju noslēgtos līgumus.

5 (Tulk.) Pagaidu valdības Prezidentam. Man ir tas gods paziņot Prezidenta kundzēm, ka Vācija vēlēda ir gēvava pagaidām atzīt Latvijas Tautas padomi kā patstāvīgu valdības sapulci un Pagaidu Valdību kā tās izpildkomiteju šīs Miera kongress būs nolēmis, kurš, bilstoties uz tautu pārtokēlānāns tiesībām, attiecīgi lēma par Latvijas turpmāko stāvokli. Vācu valsts ģenerālpilnvarotais Baltijas valstī. Augusta Vinnigs.

**Labības sūtījumā Pagaidu
Valdībai**
no Liepājas šodeen pēnā h
jis Rīgā. Ir atsūtīti 14 vagoni.
Sagaidami arī tālāki sūtī-
jumi. X.

Uldums, 1918. gada 29. novembra

Dzirnavu ielas nams 87/89, Rīgā,
26. g. 30. gados
UNA fotogrāfs

Grūti stādīties sev priekšā, vai ir bijusi pasaulē kāda valdība, kura atradusies bēdīgākā stāvoklī par mūsu Pagaidu valdību, kurai Latvijas tapšanas vēsturē ir piekritusi tik liela loma tās darbības pirmajā laikā. Pirmajās dienās pēc Latvijas valsts proklamēšanas valdībai nebija ne kapeikas naudas, nebija pat telpu, kur noturēt savas sēdes, un nebija arī nekādas varas. Bet šī valdība bija stipra ar savu entuziasmu, lielo uzņēmību un neatlaidību. Pirmās apspriedes Pagaidu valdība noturēja vai nu tās pašas Latviešu Amatnieku krājtelpu kases telpās, vai Centrālvesniecā, kur pagaidām bija apmeties ministru prezidents, vai arī vienā vai otrā jaunā kabineta locekļu privātā dzīvoklī.

Pirmā kārtējā kabineta sēde, par kuru vests protokols, noturēta 26. novembrī Dzirnavu ielā Nr. 87, krievu laika domēģu valdes telpās.

D. Ruziča. Pagaidu valdības pirmās sēdes. Grām. Valsts arhīvs, 1918–1923.

Nodibinājusies jaunā Baltijas vāciešu partija zem nosaukuma "Jaunbaltiešu savienība" Tā atbilda sevīm demokrātiskās uzdevumiem un griezās pie ministru prezidenta Ulmana ar telegrammu, kurā apsvēca jaunās Latvijas Republikas valsts galvu; tālāk telegrammā tika: "Jaunbaltiešu savienība, sagrūt jauno kabineta guru, atņemt Baltijas vāciešu politiskās tradīcijas un uzskata par savu svēto pienākumu strādāt līdz ar citām tautībām pie jaunās Latvijas valsts uzdeviem uz demokrātiskiem un sociālistiskiem pamatiem". Kā partijas dibinātāji parakstījusies O. Katerfelds, A. Balts, P. Kļings, O. Šenhofts, V. Zēbergs un Dr. A. Zēbergs.

Scitones Zinas, 1918. gada 27. novembra

Liepāja. Jaunbaltiešu Savienība, par kuras nodibināšanu ziņojām pag. num., saņēmusi uz savu telegrammu ministru prezidentam Ulmanim sekojošu atbildi:

"Liepāja. Jaunbaltijas Savienībai Liepājā. Patiesu pateicību par Jūsu telegrammu, kurš Jūs izsūtīti savu gatavību piedalīties pie Latvijas uzdeviem. Jaunbaltiešu Savienība var būt droša, ka demokrātiskās Latvijas valdība tikai turšies pie pamata notikuma – sargāt Latvijā arī vācu tautību, kultūru, nacionālas intereses un īpašības. Ministru prezidents."

Scitones Zinas, 1918. gada 28. novembra

Finanšu ministrs iepazīstina Pagaidu valdību ar saviem projektiem, kādus viņš nodomājis izvest, lai apgādātu līdzekļus valsts kasei.

D. Rudzītis ziņo, ka viņš saņēmis sekošus ziedojumus un aizdevumus Pagaidu valdībai:

1. Čaur A. Kampe kgu _____	5575 markas;
2. No II Vidzemes Savstarpīgās kredītbiedrības _____	5000 krievu rubļi;
3. No E. Kalniņa kga Palsmanē _____	100 markas;
4. Caur II Rīgas Tirgotāju biedrību _____	100 krievu rubļi; 1000 markas;
5. No IV Rīgas Savstarpīgās kredītbiedrības (ja conto maksājums uz pirmo Latvijas iekšējo aizņēmumu) _____	10000 markas;
6. No Rīgas Latviešu amatnieku krājaizdevu kases (aizdevums) _____	25000 krievu rubļi;
7. No Latviešu nacionālās padomes _____	3454 markas.

Nolemj naudu noguldīt uz tekošā rēķina IV Rīgas Savstarpīgā kredītbiedrībā un Rīgas Latviešu amatnieku krājaizdevu kasē. Čeki parakstāmi no Ministru prezidenta K. Ulmaņa un finanšu ministra K. Purina.

Beigās pārņūnš jautājumu par pašvaldības iestāžu vēlēšanu pagastos.

Ministru prezidents **Umanis**

Kancelejas pārvaldnieks **D. Rudzītis**

6. 1915. gada vasarā vācu karaspēki okupēja Kurzemi. Tā tika arī okupējami ietuviešu un poļu apdzīvotajiem apgabaliem tie rakjauts Austrumu frontes virspavēlnieka apgabala āķā (1915) ar čalpārvaldes sēdekli Jelgavā. Jau 1915. gada martā par cēlāku maksāšanas līdzekli tajā teritorijā tika noteikta vācu marka. Latvijas teritorijā no 1915. līdz 1920. gadam apgrozībā bija impērijas kasa Vācijas Valsts bankas un valsts kases (akāno 1903) līdz 1918. gadam emitētas banknotes, kases zīmes un aizdevu kases zīmes. Par likumīgu apgrozības līdzekli Latvijas Republikā tās bija līdz 1920. gada 16. marta likuma spēkāšanai. Vācu naudaszīmes bija galvenais maksāšanas līdzeklis okupētajā Kurzemē, Zemgalē un arī Rīgā.

7. Līdz I Pasaules karam Latvijā apgrozībā bija Krievijas papīra naudaszīmes un metāla monētas. Ikarām sākoties, naudas vērtība vērtība strauji krās. Jau 1914. gada 23. augustā ar kara pavēli tika pārtraukta banknotu apmaiņa pret zeltu, vienlaicīgi pasleimot valsts bankas emisijas tiesības par 12 miljardiem rubļu. Banknotu sūtspēja pastāvīgi dāla. Valsts budžeta izstrādāšanu Krievijas valdība centās aizpildīt ar pastiprinātu naudaszīmju iespiešanu un laišanu apgrozībā. Tāpēc strauji samārijās apgrozībā esošās naudas apjoms un struktūra. Pirmajos divos kara gados no apgrozības izzuda monētas 745 milj. rubļu vērtībā. Silkaudae trūkuma dēļ 1915. gada 25. 09. tika pieņemts lēmums izlaist 10, 15 un 20 kapelkai pastmarku formā.

Tā pašā gada 20. decembrī izlaida jaunās

monētas formāts valsts kases markas: zīmes – 1, 2, 3, 5 un 10 kapelkai, bet 1915. gada sākumā pastmarku formāts 1, 2 un 3 kapelkai. Laidā no 1914. gada 1. jūlija līdz 1917. gada 1. martam apgrozībā esošās papīraudae daudzums pieauga 5,7 reizes. Visas minētās naudaszīmes bija apgrozībā arī Latvijā teritorijā un kopā ar citām okupācijas un vietējās valsts naudaszīmēm veidāja kases naudas apmēri 1919. gada 25. augusta likuma, ko Krievijas kara laika kredītbīletes ar 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 un 500 rubļu nominālu jāņemem vācu maksājumos, 10, 15, 20 un 50 kap. kases zīmes – maksājumos līdz 20 rubļ., bet sīkās mainas markas par 1, 2, 3 un 5 kapelkām – tikai maksājumos līdz 3 rubļiem.

Andrijs Kampe ar ģimeni. No kreisās: Andrijs Kampe, dēli Reinis un Andrijs, sieva Anna Marta, sieva Elza Marija, dēls Leo, meita Ilze, dēls Juris. Valmiera, 1914. gada. Fotografēts J. Saikangalns
*Ar ģimenei nu ziedojums

Tirgotājs, lauksaimnieks un sabiedriskais darbinieks A. Kampe (1867–1919) bijis Vidzemes Zemes padomes loceklis, 1917. gadā ziedojis līdzekļus Latvju Kareivju nacionālajai savienībai laikraksta "Laika Vestis" izdošanai, 1918. gada decembrī – Cēsu rotāl. 1919. gada janvārī sākumā sarkanā terora laikā Cēsīs arestēts. Apsūdzēts par ziedojumu vākšanu un naudas nodošanu Latvijas Pagaidu valdībai, kā arī par atteikšanos atdot lieliniekiem Cēsu latviešu literatūru draudzības dienvarna atslēgas, lai tur varētu noturēt padomju varas atbalstītāju mitiņu. Piespriests nāvessods, kas izpildīts 1919. gada naktī no 9. uz 10. janvāri.

Latvijas Tautas padome

Latvijas Tautas padome – Latvijas Republikas pirmais likumdevējs – nodibināta 1918. gada 17. novembra vakarā Rīgas Latviešu amatnieku biedrības krājisdeņu kases telpās Suvorova (tagad Krišjāņa Barona) ielā. Saskaņā ar 1918. gada 17. novembra protokolu sēdē kā deleģāti ar mandātiem piedalījās:

- 1) no Latviešu zemnieku savienības – Kārlis Ulmanis, Dr. Miķelis Valters, Jānis Andermanis, Jānis Vāsbergs, Vilis Gulbītis, Ernests Bauers, Arturs Žērs, Nikolajs Sveņps, Kārlis Vanags, Jānis Bērziņš, Oto Nonācs, Edmunds Freivalds un Pēteris Marītis;
 - 2) no Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas – Dr. Pricis Mēnders, Jūlijs Celms, Dr. Pauls Kalniņš, Andrejs Potrevics un Margārs Skujenieks;
 - 3) no Latvijas Demokrātiskās partijas – Jānis Bergsons, Erasts Bīte, Dāvida Golts, Miķelis Bružis un Augusts Raķis;
 - 4) no Latvijas Radikāldemokrātiskās partijas – Jānis Zalītis, Gustavs Zemgals, Kārlis Kasparsons un Rūdolfs Benas;
 - 5) no Latvijas Revolucionāro sociālistu partijas – Eduards Traubergs, Emīls Skubiķis un Kārlis Albertiņš;
 - 6) no Latviešu nacionāldemokrātu partijas – Jānis Akurators un Atis Ķeniņš;
 - 7) no Latvijas Republikāņu partijas – Eduards Strautnieks;
 - 8) no Latvijas Neatkarības partijas – Spricis Paeģe;
 - 9) no Latgales Zemes padomes – Staņislavs Kambala.
- Sēdi atklāja pulksten 8 vakarā, to vadīja priekšsēdētāja biedrs M. Skujenieks, protokolēja E. Bīte un A. Ķeniņš.

Dibināšanas sēdē vienbalsīgi tika pieņemta padomes politiskā platforma, kas bija Latvijas Republikas pirmā pagaidu satveramē līdz Satversmes sapulces sasaukšanai un "Deklarācijas par Latvijas valsti" un "Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumu" pieņemšanai. Vairāki no Tautas padomes dibinātājiem kļuva par Latvijas Republikas Pagaidu valdības ministriem vai ministru biedriem.

Latvijas Tautas padomē dibināšanas brīdī bija 40 locekļu – Latviešu zemnieku savienībai 13 vietas, Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijai 10, Latvijas Demokrātiskajai partijai piecas, Latvijas Radikāldemokrātiskajai partijai piecas, Latvijas Revolucionāro sociālistu partijai trīs, Latviešu nacionāldemokrātiskajai partijai divas, Latvijas Republikāņu partijai un Latvijas Neatkarības partijai pa vienai vietai. Bija arī rezervēta 21 vieta Kurzemes un 18 vietas Latgales pārstāvjiem un vietas minoritāšu pārstāvjiem. Tautas padomes darbībā nepiedalījās galeji labējā spārna (F. Veinberga Tautas partija) un galēji kreisā spārna (lielnieki) pārstāvji. 1919. gada rudenī Tautas padomes locekļu skaits sasniedza 183, bet darbības beigās tas pieauga līdz 245 (ir minēts arī lielāks skaits – 297). Jauni locekļi tika uzņemti kooptācijas ceļā.

Dibināšanas sēdē par Latvijas Tautas padomes Prezidija priekšsēdētāju ievēlēja Jāni Čaksti, par viņa biedriem – Margāri Skujenieku un Gustavu Zemgali. Par sekretāru ievēlēja Erastu Bīti, par viņa

1

Vietējās ziņas

Par Latvijas Tautas Padomes vakarējo sēdi "Rīg. Zīņ." pasniedz šādu aprakstu. Iesākot bijis nodomāts sēdi noturēt pilsētā, kur Baltijas zemes komiteja noturēja savas sēdes. Bet viņu karspēka priekšnieks to nav atļāvis, tā arī pilsētas priekšnieks iesākot nav gribējis atvērt pilsētas domnieku sēžu zāli. Beidzot tomēr ap pulksten 1 pusdienā sēde notikusi pilsētas domnieku sēžu zālē, kurā Vicējas valsts ģenerālkomisārs Baltijas zemē Augusts Vinnīgs tam nolīkam atvēlējās. Par nolikumu pirms sēdes noticis kāds nepatīkams gadījums, jo latviešu Tautas Padomes aizstāvji prasījuši, lai noņemtu no pilsētas valdes nama viņu karogus, lai mašīkās pa sēžu laiku dotu vietu latviešu tautas karogiem. Uzskāts sarunas novedušas pie pilsētas priekšnieka un ģenerālkomisārs Vinnīgs piekļūpāms tai ziņai, ka šī karogi lai plīvīnātos blakus. Bet kad vienu no viņu karogiem novilkā, uz ielas sapulcējās ļaudis pulks, uzstājās un panicis, ka arī otrs karogs novilkts. – Pie šā apraksta "Rīg. Zīņ." piezīmē Mēs šo stādījumu atzīstam tāpēc par nolikojumu, ka, kā kāds militārs persona piezīmējis, latviešu sarkan-balti-sarkanajam karogam tikai šī šķē varot būt drošība, kamēr melni-balti-sarkanais viņu karogs šē Rīgē plīvīnātos, jo citādi latviešu karogam būtu vieta jēdod sarkanajam sarkanajam karogam.

Ap p. 1 iesākušās sēdē, bet kurai nolikums uzstādīts dienas kārtības, advokāts Zemgals vadījis. Avīze sēdē par sēdi turpmāk pasniegt ziņojums. Pie deklarācijas sāgļums avīze dabūjusi zināt, ka viens viņu karogs tomēr atkal uzvilkts.

Latvijas Vēstnesis. 1918. gada 20. novembris

2

4

1 Latvijas Tautas padomes 1. sesijas sēde. Rīga, 1918. gada 2. decembris. Fotografē V. Rīdzenieks LNM iekšums

2 Latvijas Tautas padomes locekle Andrija Vedokļa apliecinājums. Rīga, 1919. gada 9. augusts LNM iekšums

3 Apliecinājums ievērt Latvijas Tautas padomes sēdē Liepājā 1919. gada 12. maijā LNM iekšums

4 Latvijas Tautas padomes priekšsēdētāja Jāņa Čakste. 1920. gads. Fotografē J. Rieksts LNM iekšums

3

biedriem – Emīlu Skubiķi un Staņislavu Kambalu. Par Pagaidu valdības Ministru prezidentu vienbalsīgi tika ievēlēti Latviešu zemnieku savienības izvirzītais kandidāts Kārlis Ulmanis. Pirmā valdība tika apstiprināta 1918. gada 19. novembrī.

Tautas padomes darbības laikā tā saņēma astoņpadsmit sesijas un noturēja 57 kopsēdes. Pirmās sēdes notika Rīgas pilsētas valdes telpās. No 1918. gada 6. decembra līdz 1919. gada maijam sēdes nenotika lielnieku uzbrukuma dēļ. 1919. gada 12. maijā Liepājā, pilsētas domes zālē, G. Zemgala vadībā tika sasaukta Tautas padomes 2. sesija, kurā izdevās sapulcēt nepieciešamo kvorumu, un tajā piedalījās arī sociāldemokrāti, kuri 1918. gada 31. decembrī, protestējot pret Tautas padomes un Pagaidu valdības politiku – nepietiekamu apgādes un bezdarba jautājumu risināšanu, kara stāvokļa pashudināšanu un sadarbību ar viņu okupācijas iestādēm – un atsakoties uzņemties atbildību par turpmāko politiku, izstājās no Tautas padomes. Tikai pēc 1919. gada 16. aprīļa apvērsuma sociāldemokrāti nolēma atgriezties Tautas padomē. Tautas padomes 12. maija sēdē vienbalsīgi tika pieņemts ziņojums par 16. aprīļa apvērsuma nolikumiem, par vienīgo likumīgo atzīstot Tautas padomes apstiprināto Pagaidu valdību. Savukārt A. Niedras valdība 12. maija Tautas padomes sesijā bija izsludinājusi par nelikumīgu.

Ar 1919. gada 13. jūliju Tautas padomes sēdes atkal notika Rīgā. Bermonta uzbrukuma laikā Tautas padomes 11. un 31. oktobra sēdē notika Cēsi, maģiņu ģimnāzijas telpās, bet Rīgā – skolas ēkā Bruņinieku ielā 24a.

Nemot vērā sarežģīto situāciju, Tautas padomes kontrole pār Pagaidu valdības darbību bija ierobežota, tāpēc 1919. gada 16. jūlijā Tautas padome pieņēma likumu "Par Ministru kabineta tiesību izdot pagaidu rīkojumus", kas palielināja valdības pilnvaras. Tautas padomes kārtības rullis tika pieņemts 1919. gada 23. augusta sēdē.

1919. gada 19. augusta sēdē vienbalsīgi tika pieņemts vēlēšanu likums. Lai nodrošinātu Satversmes sapulces vēlēšanu, Tautas padome 1919. gada 23. augustā pieņēma likumu "Par pavalstniecību", izveidojot Latvijas pilsonības institūtu.

Satversmes sapulces pirmajā sēdē 1920. gada 1. maijā Latvijas Tautas padomes priekšsēdētājs Jānis Čaksts paziņoja par Tautas padomes pilnvaru nolikšanu.

Cēsu kaujas. 1919. gada 6.–23. jūnijs

Līdz 1919. gada jūnijam Ziemeļlatvijas brigāde, igauņu karaspēks, Baltijas landesvērs, tā sastāvā ietilpstotā Latviešu atsevišķā brigāde, kā arī vācu karavīru vienības Latvijā bija cīnījušās pret vienu ienaidnieku – lieliniekiem. Taču pēc Rīgas atbrīvošanas 1919. gada 22. maijā daļa vācu spēku devās uz ziemeļiem, lai ieņemtu Vidzemes daļu, ko jau kontrolēja igauņu un latviešu spēki. Tas bija ģenerāļa R. fon der Golca un viņa atbalstītāju mēģinājums vērsties pret karaspēku, kas bija saglabājis uzticību K. Ulmaņa vadītajai Latvijas Pagaidu valdībai, lai piespēstus Sabiedrotos atstāt A. Niedras valdību.

Šajā pašā laikā Igaunijas armijas vienības un pulkvežs J. Zemītāna komandētā Ziemeļlatvijas brigāde turpināja Vidzemes atbrīvošanu no lieliniekiem un 1. jūnijā ieņēma Cēsis.

3. jūnijā Cēsis ieradās Baltijas landesvēra delegācija un jātnieku vienība. Tā kā sarunu rezultātā viņu plāni skaidrāki nekļuva, tika nolēmts nelaist vācu spēkus pāri līnijai Gaujas grīva–Sigulda–Nītaure–Vecpiebalga–Jaungulbene. Jau 5. jūnijā vācu vienības apšāuda igauņu bruņavilciena izlīkus.

6. jūnijā, plkst. 3 naktī, Baltijas landesvēra vienības sāka uzbrukumu Līvu pagastā novietotajām tīkko kā saformētajām 2. Cēsu kājnieku pulka vienībām. Vienu pulka rotu veidoja Valmieras un Cēsu skolu 108 vecāko klašu skolnieki. Kauja iesaistījās arī igauņu bruņavilciena. Pēcpusdienā 2. Cēsu kājnieku pulka komandieris pulkvedis-leitnants K. Berķis deva pavēli atstāt Cēsis un atkāpties uz pozīcijām pie Raunas upes. 8. jūnijā igauņu vienības mēģināja atgūt Cēsis, taču nesekmīgi. Ģenerālis R. fon der Golcs nosūtīja Igaunijas armijas virspavēlniekam ģenerālim J. Laidoneram prasību atvilkt igauņu karaspēku līdz līnijai Ainaži–Valka–Izborska (Krievija), tāpat doties prom no Latvijas.

Konfliktu mēģināja risināt Sabiedrotie, un pēc viņu priekšlikuma 10. jūnijā tika noslēgts pamiers līdz 19. jūnijai ritam. Sarunās Cēsis piedalījās ASV, Lielbritānijas un Francijas pārstāvji, Baltijas landesvēra komandieris majors A. Fločers, kā arī Igaunijas armijas, K. Ulmaņa valdības un A. Niedras valdības pārstāvji. Pēc diskusijām Cēsis un arī Sabiedroto Augstākajā padomē Parīzē tika pieņemts lēmums, ka ģenerālim R. fon der Golcam savs karaspēks jāstāvēk no Cēsīm un tam ir aizliegts virzīties uz ziemeļiem. Vācu spēki atstācās pakļauties šim rīkojumam, turklāt A. Niedra "Latvijas valdības" dienestā iekļāva vācu Dzelzs divīziju, formāli pievienojot to Baltijas landesvēram. 19. jūnijā atsākās landesvērstu uzbrukums Limbažu virzienā. Pēc divām dienām viņiem izdevās pārraut frontes līniju starp 2. Cēsu kājnieku pulku un 3. igauņu kājnieku pulku Raunas upes rajonā un turpināt virzīties uz priekšu. Kritiskākajā brīdī kauja iesaistījās igauņu papildspēki, un vācu uzbrukumu izdevās apturēt.

Diskutabls joprojām ir jautājums par pulkveža J. Baloča komandētās Latviešu atsevišķās brigādes neiesaistīšanos Cēsu kaujās. Formāli tā atradās Baltijas landesvēra sastāvā un apgādes ziņā bija atkarīga no tā vadības. Arī Lielbritānijas militārā misija ieteica saglabāt

1
2

3

4

5

6

1 Igaunijas armijas bruņavilcieni uz Raunas upes tilta. 1919. gada 6. jūnijs. LDM iekļums

2 Pulkvedis Eduards Kalniņš. 1919. gada vasara. LDM iekļums

3 Pulkvedis Jorģis Zemītāns. 1919. gada vasara. LDM iekļums

4 Ziemeļlatvijas brigādes 2. Cēsu kājnieku pulka 2. rotas 1. vada karavīri. 1919. gada jūlija sākums. LDM iekļums

5 Ziemeļlatvijas brigādes karavīri brīdī pirms iekāpšanas Rīgā. Aleksandra vārti Juglā uz Vidzemes šosejas (tagad Brīvības galvas un Šmerļa ielas krustojums). 1919. gada 6. jūlijs. LDM iekļums

6 Ziemeļlatvijas brigāde iekāp Rīgā. 1919. gada 6. jūlijs. Otrās bahā zirgā brigādes komandieris pulkvedis J. Zemītāns. LDM iekļums

netralitāti. Pulkvedis J. Balodis nosauca Ziemeļlatvijas brigādes štāba priekšnieka pulkveža-leitnanta V. Ozola un 1. Valmieras kājnieku pulka komandiera pulkveža-leitnanta J. Jansona aicinājumam iesaistīties cīņā pret landesvēristiem vai doties uz fronti pret lieliniekiem Latgalē.

Izšķirošās kaujas norisinājās Limbažu–Straupes–Cēsu–Raunas rajonā. 22. jūnijā igauņu un latviešu spēki pārgāja pretuzbrukumā un landesvēristi, ciešot lielus zaudējumus, atkāpās. 23. jūnijā ritā 2. Cēsu kājnieku pulka un 6. igauņu kājnieku pulka vienības atbrīvoja Cēsis. Turpmākajās dienās landesvēristi tika padzīti no Siguldas un Inčukalna un bija spiesti atkāpties līdz Juglas upei. Kaujas turpinājās Juglas upes rajonā. Jūlija pirmajās dienās igauņu un latviešu spēki jau bija Rīgas pievārtē. Sabiedroto militāro misiju pārstāvji saprata, ka igauņu un latviešu karaspēks ir gatavs iebrukt Rīgā un, vēloties novērst vācu spēku pilnīgu sakāvi, ierosināja sākt pamiera sarunas.

3. jūlijā Strazdumuižā pie Juglas ezera sapulcējās kaujās iesaistīto spēku un Sabiedroto pārstāvji. Sarunu noslēgumā tika parakstīts pamiera līgums. Saskaņā ar to vācu karaspēkiem bija jāstāj Rīgā un jāpārdaļlocējas uz Kurzemi, bet igauņu karaspēkiem jāpaliek pozīcijās, kuras tas ieņēma 3. jūlijā, kā arī no Baltijas landesvēra izsūtēja Vācijas pavalstniekus un to pēc pārformēšanas Tukumā par Latvijas vācu zemessardzi un iekļaušanas Latvijas armijā 1919. gada septembrī nosūtīja uz Latvijas fronti britu pulkveža-leitnanta H. R. Aleksandra vadībā.

Cēsu kaujas igauņi bija zaudējuši 110 kritušos un 405 ievainotos vai bez vēsts pazudušos, savukārt Ziemeļlatvijas brigāde – 13 kritušos un 43 ievainotos. Pēc Latvijas Atbrīvošanas cīņu beigām 22. jūnijā Latvijā ir Varoņu piemīņas diena, bet Igaunijā 23. jūnijs ir Uzvaras diena.

1919. gada 6. jūlijā Ziemeļlatvijas brigādes daļas, iedzīvotāju jūsmīgi sveiktas, iekāpa Rīgā. Pamiera līguma nosacījumu dēļ Igaunijas karaspēka vienībām tas bija liegts.

6. [jūlijs.] Ap plkst. 10 nostāda pulku uz Rīgas–Pleskavas šosejas, un sāk virzīties uz Rīgas pusi. Pie Aleksandra vārtiem tomēr atkal apstājās, un sākam gaidīt, kad tad mūs isti laidsi tai Rīgā. Sāk runāt, ka vēl vācieši neesot evakuējušies. Tomēr ap plkst. 3 virzās atkal uz priekšu, un šoreiz bez kavēšanās ieņem pilsētu. Uz Gaisa tilta mūs sagaida virsnieki no plkv. Baloča daļām, bet pie bijušā Pētera piem. pulkveži Zemītāns un Balodis apsveic garāmejošo pulku. No logiem mēt karavīriem puķas, sauc "urrā" un t.t. Visi aizgrābti. Mūs ievieto Suvorova ielā N 94 (bij. Garīgajā seminārā). Sakarā ar ieteikumu Rīgā mūs atvaļina uz 3 dienām no dienesta pienākumiem, un mūs iesākam iepazīties ar Rīgu, kā nu kurais to par labāku atrod.

P. Krievs. Dienaspārsta LDM iekļums

„Sihduma“ ekstrā telegrama.

19. novembrī 1918. g.

Latvijas valsts proklameschana.

Šinas pirmais ministru prezidents — K. Ulmanis.

Varar, 18. novembrī, pulkst. 1²⁵ deenā Rīgā Latviešu Operā leela lauschu pulka klātbūtnē Latvijas Tautas Padome švīnīgā kārtā proklameja neatkarīgu Latvijas valsti.

Par ministru prezidentu ievēlēts K. Ulmanis, turam ūsdots sastādī ministru kabinetu.

Ministru kabineta sastādīschana sagaidāma šchodeen vaj rīhtu.

Ministru prezidenta K. Ulmaņa runa 1918. gada 18. novembrī.

Apzinoties šā soļa svarīgumu un nozīmi, kad Latvijas Tautas Padome mani ieceļ par Latvijas izpildošās varas vadītāju, es ņemu sev drošību tai vienprātībā, kura izteicas šai aicinājumā; tāpēc neturēju par iespējamu atteikties. Pagaidu Valdības uzdevums būs Latvijas valsts izbūve un nostiprināšana uz ārieni un iekšieni. Valsts jānostiprina uz ārieni, lai tā stāvētu spēcīga un apvienota, labās attiecībās ar tāliem un tuviem kaimiņiem. Iekšējā pārvaldīšanas darbā stāv daudz uzdevumi priekšā; bez kavēšanās jāizved zemē demokrātiskas reformas. Visus uzdevumus tagad neattēlošu sīkumos; minēšu tikai svarīgākos un neatliekamos. Mūsu priekšā atrodas grūti atrisināmais pārtikas jautājums; viņa nokārtošanai valdība izlietos visus spēkus un līdzekļus, un var cerēt, ka izdosies šo darbu veikt, ja visi pilsoņi uz laukiem, tāpat kā pilsētās, nāks valdībai talkā.

Otrais uzdevums — nokārtot agrāro jautājumu. Vispārīgi valdības sociālās reformas un sociālā likumdošana būs plašas un dziļas, lai nodrošinātu darba ļaužu tiesības un stāvokli. Valdība arī apzinās savu pienākumu gādāt par to, lai visi gūstekņi varētu atgriezties mājās un ātri atrastu darbu un maizi. Neatliekami jāspēr stingri soļi, lai nolīdzinātu visus asumus un grūtības, kuras savienotas ar šo ārkārtējo pārejas laikmetu. Bez minētiem jautājumiem valdībai stāv citi uzdevumi priekšā, kas savienoti ar Latvijas valsts izbūvi un nostiprināšanu. Lai veiktu šo darbu, vajadzīga visas tautas jo plaša un sirsnīga pretimnākšana, kā arī viņas ticība, ka patiesi tagad ejam pretī savu ilgu un vēlēšanu piepildīšanai.

Grūtums lai neatbaida. Darbs nebūs viegls, bet mani stiprina apziņa par Latvijas tautas spēku, izturību un ciešu apņemšanos novest iesākto lietu līdz galam. Šai brīdī atcerēsimies, ka ilgiem gadiem daudzi mūsu tautas locekļi lolojuši šo mūsu cerību, jau agrāk klusībā vai atklāti strādājuši priekš viņas un nesuši domu par brīvo Latviju savās sirdīs. Ar pateicību mums jāpiemin tie, kas centušies turēt tautas garu možu šai virzienā un nesuši brīvai Latvijai vislielāko upuri — savu dzīvību. Ja strādās ciešā kopībā, tad nav šaubu, ka rosīgs darbs aizvedīs pie mērķa. Izdosies dziedēt brūces, ko karš sitis. Tagad, kad esam brīvi un vairs negaidām no augšas vai ārienes pabalstu un palīdzību, paši veidosim savu dzīvi. Uzplauks atkal lauksaimniecība, mūsu rūpniecība un tirdzniecība, atjaunosies dzīvība visā mūsu dzimtenē vēl spilgtāk kā agrāk un pārspēs visu, kas līdz šim mums bijis. Pie šī darba varēs ņemt dalību visi Latvijas pilsoņi un varēs baudīt labumus, kas saistīti ar mūsu neatkarību. Visi pilsoņi, bez tautības izšķirības, aicināti palīdzēt, jo visu tautību tiesības būs Latvijā nodrošinātas. Tā būs demokrātiska taisnības valsts, kurā nedrīkst būt vietas ne apspiešanai, ne netaisnībai.

Latvijas pilsoņiem.

Latvijas Tautas Padome, atšhdama šewi par weenigo augstakàs waras neseju Latvijas walsti, pasludina, ka:

- 1) Latvija, apweenota etnografiskàs robešhàs (Kurseme, Widseme un Latgale) ir patstahwiga, neatkariga demokratiski-republikaniska walsts, kuras šatwersmi un atteezibas pret ahrwalstim noteiks tuwakâ nahkotnê šatwersmes šapulze, šasaukta uš wispahrigu, abu šsimumu, teeschu, weenlihdsigu, aisklahtu un proporzonalu wehleschanu teesibu pamata;
- 2) Latvijas Tautas Padome ir nodibinajuse kà augstako ispildu waru Latwijâ — Latvijas šagaidu Waldibu.

Latvijas Tautas Padome usaizina Latvijas pilsonus ušturet meeru un kahrtibu un wišewm špehkeem pabalstit Latvijas šagaidu Waldibu winas gruhtajâ un atbildigâ darbâ.

Latvijas šagaidu Waldibas Ministru prešidents:
Ulmanis.

Latvijas Tautas šadomes preekššehdetaja beedrs:
Semgals.

Rigâ, 18. nowembrî 1918. g!

le-ejas karte

18. nov. 1918.

LATVIJA
 PLATĪBA 64.299 KVADRĀTKILOMETRU
 1914 GADĀ 2.552.000 BĒDZĪVOTĀJU

LATVIA
 AREA 64.299 SQUARE KILOMETERS
 IN 1914 2.552.000 INHABITANTS

Saimnieciskais posts ir tik liels un bada briesmas tik draudošas, ka līdztekus kara darbībai jā sākas arī saimnieciskai jaunizbūvei. Bet šis darbs ir tik pat grūts kā atbrīvošanas cīņas. Astoņpadsmitā novembrī 1918. gadā valsts kasē nav nevienas kapeikas, vēl vairāk nav pašas valsts kases, nav pārvaldes aparāta, nav absolūti nekādas valsts varas. Būt tādos apstākļos par ministru vai deputātu nav patīkams uzdevums, jo lielinieks un vācietis katru acumirkli var izrēķināties bez žēlastības.

Klīve A. Valsts kredīts lauksaimniekiem. Valsts pieci gadi 1918 – 1923. Brīvās Zemes bezmaksas pielikums. R., 1923. 43. lpp.

Pagaidu valdību darbības laikā no 1918. gada 26. novembra, ar kuru datēts pirmais protokols, līdz 1920. gada 11. jūnijam, kad Pagaidu valdība noturēja pēdējo sēdi, notikušas 203 Ministru kabineta sēdes. Pirmās Pagaidu vadības darbības laikā sēdes bieži vien notika katru dienu, dažkārt, kad situācija bija īpaši saspringta, kā valdībai uzturoties Liepājā 1919. gada 1. pusē, vienā dienā tika noturētas pat divas sēdes.

Otrās Pagaidu valdības darbības laikā par sēžu norises dienām tika pieņemts konkrēts lēmums, tomēr, piemēram, Bermontiādes laikā sēdes tika sasauktas arī tad, kad bija jāpieņem neatliekami lēmumi.

Visas trīs Pagaidu valdības vadīja Ministru prezidents K. Ulmanis, kurš pirmajā un otrajā kabinetā pildīja arī vairāku nozaru (zemkopības, apsardzības, apgādības) ministra pienākumus. Trīs ministri – ārlietu ministrs Z. A. Meierovics, satiksmes un darbu ministrs T. Hermanovskis un izglītības ministrs K. Kasparsons pildīja savus pienākumus nepārtraukti visos trijos kabinetos. Kopš 1918. gada 20. novembra Pagaidu valdības Kancelejas pārvaldnieka (direktora) pienākumus nemainīgi pildīja D. Rudzītis. Pagaidu valdībās kā ministri un ministru biedri darbojās 33 personas, vieniem un tiem pašiem cilvēkiem ieņemot dažādās valdībās atšķirīgus amatus.

Teodors Hermanovskis (1883–1964)

Dzimis 1883. g. 14. februārī Jaunjelgavā lauksaimnieka ģimenē. Mācījies Jaunj – jelgavas pamatskolā, pilsētas skolā. Pabeidzot Jelgavas reālskolu, iestājies Rīgas Politehniskajā institūtā. Piedalījies 1905. g. revolūcijā, bijis spiests pārtraukt studijas un emigrēt uz Šveici. Atgriezies Krievijā, strādājis par mājskolotāju Pēterburgas guberņas krievu aristokrātu ģimenēs. Vēlāk atgriezies Rīgā un no jauna iestājies Rīgas Politehniskā institūta Inženieru fakultātē, kuru pabeidzis 1911. g. 1912. g. nolīcis valsts eksāmenu kā būvinženieris un strādājis Eižena Laubes celtniecības birojā par arhitekta palīgu. Vēlāk strādājis par Rīgas–Orlas dzelzceļa valdes inženieri, paralēli nodarbojoties savā un elektrisko instalāciju birojā. Pirmā pasaules kara laikā strādājis par ceļu pārvaldes priekšnieku Krievijas armijas 12. armijas štābā, kas darbojās Rīgas frontē.

1918. g. atgriezies Rīgā, Latvijas Pagaidu valdībā uzaicināts par satiksmes un darba ministru. Pagaidu valdībai atrodoties Liepājā 1919. g., viens no trim Liepājā palikušajiem ministriem, kurš pildījis arī tieslietu, finanšu, tirdzniecības un rūpniecības un zemkopības ministra pienākumus. Būdams finanšu ministra vietas izpildītājs, pēc saviem zīmējumiem, uzdevis izdot pirmās Latvijas zīmogmarkas, bandroles un izpriecās nodokļu markas. Laikraksta „Latvijas Sargs” (1920–1922) un žurnāla „Nedēļa” (1922–1923) redaktors.

1925. g. strādājis savā specialitātē, viens no funkcionālisma stila aizsācējiem Latvijas arhitektūrā. Pēc viņa projektiem uzceltas daudzas ievērojamas ēkas Rīgā (piem., kinoteātris „Daile” un „Teika”), vairāk nekā 100 vairākstāvu nami, vasarnīcas Jūrmalā, viesnīca Rūjienā un citas.

1944. g. emigrējis uz Vāciju, dzīvojis Eslingenē, vēlāk izceļojis uz ASV, kur darbojies celtnu projektēšanā un celtniecībā. Miris 1964. g. 3. maijā Edžvoterā Ņūdžersijā (ASV).

Kārlis Kasparsons (1865–1962)

Dzimis 1865. gada 14. oktobrī Siguldas pagasta „Vējakrogā” kā krogus nomnieka dēls. Mācījies ģimnāzijā. Studējis Tērbatas universitātē teoloģiju, filoloģiju, beidzis Dabas zinību un medicīnas fakultāti (1887–1901). Pēc Tērbatas universitātes beigšanas strādājis par ārstu Rīgā. 1917. gada pavasarī viens no Latviešu radikāldemokrātiskās partijas dibinātājiem. 1918. gadā Latvijas Tautas padomes loceklis. Latvijas Pagaidu valdības izglītības ministrs (1918 XI–1920 VI). Latvijas atbrīvošanas cīņu laikā 1918. gada beigās lielinieku apcietināts, Valmieras cietumā mēģinājis izdarīt pašnāvību. 1919. gada martā atbrīvots no apcietinājuma. Satversmes sapulces un 1. Saeimas deputāts no Bezpartejisko pilsoņu grupas. No 1925. līdz 1929. gadam Latvijas Sarkanā Krusta priekšnieks. Vēlāk bijis Latvijas Universitātes mācībspēks, nodarbojies ar zinātņi. Medicīnas doktors. 1944. gadā emigrējis uz Vāciju, vēlāk uz Dāniju. Miris 1962. gada 23. janvārī Kopenhāgenā (Dānijā). Pelnu urna apbedīta Bispjebergas kapos Kopenhāgenā

Mikēlis Valters
1874–1968
Iekšlietu ministrs

Pirmā Pagaidu valdība

(19.11.1918. – 13.07.1919.)

Ministru prezidents	Kārlis Ulmanis
Ārlietu ministrs	Zigfrīds Anna Meierovics
Iekšlietu ministrs	Miķelis Valters
Apsardzības ministrs	Jānis Zālītis
Finanšu ministrs	Kārlis Puriņš
Tieslietu ministrs	Pēteris Juraševskis (līdz 14.03.1919.)
Zemkopības ministrs	Kārlis Ulmanis (līdz 20.12.1918.)
Zemkopības ministrs	Jānis Goldmanis (no 21.12.1918.)
Satiksmes un darbu ministrs	Teodors Hermanovskis
Izglītības ministrs	Kārlis Kasparsons
Tirdzniecības un rūpniecības ministrs	Spricis Paegle
Apgādības ministrs	Kārlis Ulmanis (līdz 16.03.1919.)
Apgādības ministrs	Jānis Blumbergs (no 17.03.1919.)
Valsts kontrolieris	Eduards fon Rozenbergs

Grūti stādīties sev priekšā, vai ir bijusi pasaulē kāda valdība, kura atradusies bēdīgāka stāvoklī par mūsu pagaidu valdību, kurai Latvijas tapšanas vēsturē ir piekritusi tik liela loma tās darbības pirmajā laikā. Pirmajās dienās pēc Latvijas valsts proklamēšanas valdībai nebija ne kapeikas naudas, nebija telpas, kur noturēt savas sēdes, un nebija arī nekādas varas. Bet šī valdība bija stipra ar savu entuziasmu un neatlaidību. Pirmās apspriedes pagaidu valdība noturēja vai nu tās pašās krājaizdevu kases telpās vai Centrālviesnīcā, kur pagaidām bija apmeties ministru prezidents, vai arī viena vai otra jaunā kabineta locekļa privātā dzīvoklī. Pirmā kārtējā kabineta sēde, par kuru vests protokols, noturēta 26.novembrī Dzirnavu ielā Nr. 87, krievu laika domēņu valdes telpās.

Rudzītis D. Pagaidu valdības pirmās dienas. Valsts pieci gadi. 1918.-1923.

R i g a,
Dairnavu eelā N. 87. 26. novembra 1918.

K l a h t : Ministru Presidents K. ULMANIS, Školu Ministrs Dr. K. KAŠ-
PARSONS, Eekšchleetu Ministrs Dr. M. WALTERS, Finaatgohu Ministrs K. PURIŠČA,
Darbu un Šatikmes Ministrs T. HERMANOWŠKIS, Eekšchleetu Ministrs BEMUS,
BIRSMEEKS un DAMBITS, Pahtikas Ministra beedris I. BLUMBERGIS.

Protokolē Pagaidu Waldibas kanzelejas pahrwaldneeks D. RUDSITS.

1) Ministru Presidents nolaga Leepajas Pilgēhtas Pagaidu Pahrwaldes te-
legramu par 15 wagoņu iabibas isguhtišchanu no Leepajas preekšch Rigas.

2) Ministru Presidents nolaga Leepajadibinajušchās Jaunbalteeģohu
šaweenības apgweikšchanas telegramu. Molemj atbildet.

3) Ministru Presidents siġo par ġarunām ar wahzu walġts pilawarneeku
A. Winnigow par Latwijas lihdģohinejo waldības eestahschu pahrpemsģohanu
no jaundibinatām Latwijas republikas eestahdēm. Štarp zitu nolaga A. Winni-
ģow rakgtu no 25. novembra ar ġohahdu ġaturu:

An den Herrn Präsidenten
der Provisorischen Regierung.

Ich beehre mich, dem Herrn Präsidenten mitzuteilen, dass die Deutsche
Regierung bereit ist den Volkerat Lettlands als selbstständige machtaus-
übende Versammlung und die Provisorische Regierung als deren Vollzugsaus-
schluss temporär anzuerkennen, bis der Friedenskongress entschieden hat, wer
über die künftige Lage Lettlands auf Grund des Selbstbestimmungsrechts der
Völker entsprechend entscheiden wird.

Der Generalbevollmächtigte des Reichs
für die Baltischen Lande

August Winnigow.

Pagaidu Waldibas lozekļi uskata A. Winnigow kģa pasģojumu par neap-
meerģinoģohu un weenojas paģtahwēt us tahdu formulējumu, kahds uspems li-
ģumā ar ġgauniju.

Finaatģohu Ministra eepasihģtina Pagaidu Waldību ar riħkoģums projektu
par wģu wahzu karawalschu isdoto eerobeschoģumu atzēģochanu siħmeģotees
us krediteestahschu darbību.

Klahtēģohēe atrod par noderģgu isdot kopeģu riħkolumu par wģām bee-
ģribām.

Finaatģohu Ministrs eepasihģtina Pagaidu Waldību ar ġaweeem projek-
teem, kahds wģģch nodomajis isweģt, lai atģahdatu lihdsekģus walġts kģeģ.

D. Rudsits siġo, ka wģģch ġaģahmis ġekoģchus seedoģumus un aisdeģumus
Pagaidu Waldibai:

1. Zaur A. K a m p e kģu 5575 markas;
2. No II Widsemes ġawģtarpģģās Kreditbeedribas 5000 kreewu rubļi;
3. No E. K a l n i ģ a kģa, Palģmanē 100 markas ;
100 kreewu rubļi ;
4. Zaur II. Rigas tģrgotaju beedribu }
1000 markas;
5. No IV. Rigas ġawģtarpģģās Kreditbeedribas
(A conto makģģajums us pirmo Latwijas eekģohējo
aisģehmumu) 10000 markas;
6. No Rigas Latweeģohu Amatneeku kraħģ-aisdeģu
kģeģ (aisdeģums) 25000 kreewu rubļi;
7. No Latweeģohu Nazonalģas Padomes 3454 markas.

Molemj naudģ noguldģt us tekoģcha rehģģina IV. Rigas ġawģtarpģģās Kre-
ditbeedribā un Rigas Latweeģohu Amatneeku kraħģ-aisdeģu kģeģ. Tģohēki pa-
rakģtami no Ministru Presidenta K. Ulmģģa un Finaatģohu Ministra K. Purģģģa.

Beģģģas pahrrunā ġautajumu par paģchwaldības eestahschu weħģģochanu paģģ-
ģtos.

Ministru Prezidents Ulmanis

Kanzelejas pahrwaldneeks D. Rudsits

Viens no galvenajiem valdības uzdevumiem bija sabiedrības informēšana par savu darbību, kas bija sarežģīti gan atbilstošu resursu un pieredzes trūkuma dēļ, gan tādēļ, ka plašākai sabiedrībai vēl trūka pārlicības, ka K. Ulmaņa vadītā valdība patiešām pārstāv viņu intereses. Tomēr valdība, kā liecina protokoli, bija apņēmusies pilna visus galvenos uzdevumus risināt, veidojot savus informācijas līdzekļus – Latvijas Preses biroju, laikrakstus "Pagaidu Valdības Vēstnesis" un „Latvijas Sargs”.

Ēka Liepājā, Lielajā ielā 6,
kurā strādāja Latvijas Pagaidu
valdība. 1919. gada pavasaris
LKM krājums

Latvijas valsts Liepājas laikmets, divi apriņķi – visa Latvijas valsts! Vai nepiepildās ikviens, atminoties šos vēsturiskos mēnešus, ar lepnumu un brīnumiem? Bija vajadzīga visa latviskā pārgalvība un ticība idejai, bija vajadzīgs saņemt visus gara un sirds spēkus, lai še apstātos, uzceltu telti un virs viņas flagu, lai sāktu darboties un pateiktu: “Mēs, kas še atrodamies, šai namā uz Lielās ielas, esam Latvijas valdība un tas gabaliņš zemes, līdz apvāršņa malai, ir mūsu valsts!”

E. Virza. Latvijas Republika desmit pastāvēšanas gados.
Rīga, 1928. 27. lpp.

9.janvāra rītā, Liepājas ostā pietāj kuģelis „Maiga”. (..) Ar šo kuģeli brauc grupa veco latviešu strēlnieku virsnieku, ap 20 vīru. Daļa no viņiem nāk no Rīgas, daļa no Ventspils. (..)

(..) meklējām rokā Pagaidu valdību. Tas nav viegls uzdevums šeit valdību atrast. Prasam vienam, otram, trešam – tie nekā par savu valdību nezin. Beidzot atklājam tās mītni Lielā ielā, kādas iestādes telpās. Redzu pie viena galdiņa sēžam Davidu Rudzīti, ministru kabineta kancelejas pārvaldnieku. Viņš patlaban nodarbināts ārlietu branžā, izsniedz ārzemju pases, bez pasu nodokļiem. Rudzīti nedaudz pazinu no veciem laikiem. Stādos priekšā ierašanās gadījumā: Rīgas apgabala tiesas prokurora pirmais biedrs Grāmatiņš ieradies Liepājā Pagaidu valdības rīcībā. Kur atrodas priekšniecība, nezinu. Alga neizmaksāta par decembra mēnesi; nav eksistences līdzekļu. Saņēmu avansa veidā vairākas mūsu jaunās naudas zīmes un piedevām arī ārzemju pasi latvju un franču valodā, uz visām pasaules malām. (..)

Pilsētas naudas drukāšana.

Šodien vietējā Meijera drukātavā sāks drukāt jauno pilsētas 200 000 rubļu lielo naudas izlaidumu, kurš no Pagaidu valdības garantēts jau pērnā gadā.

Galvenā kārtā drukās 10 rubļu,

1 rubļu un 50 kap. gabalus. Jaunā nauda izskatīsies tāda pati kā tagadējā un parādīsies apgrozībā jau šīs nedēļas beigās. Sarunas starp pilsētas valdi un Pagaidu valdību par jaunu pilsētas naudas izlaidumu līdz 1 miljonam turpinās.

Latvijas valsts nauda, kā pilsētas finansistu aprindās dzird, tikšot izlaista, tiklīdz būs noskaidrots valūtas jautājums.

Latvijas Sargs. 1919. gada 4. februāris

Lejas = Kursemes

Ubeze

preeksti laiti un raksti eemahziclanas
wisahtrakā laikā.

Sastahdita no G. A.

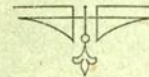
Leepajā, 1919 gadā.

Izdewejs A. J. Semitis.

Latwju himna.

Deems swehti Latwiju,
Muhš' dahrgo tehwiiju,
Swehti jel Baltiju,
Uk swehti jel to!
Kur Latwju dehli dseed,
Kur Latwju meitas seed,
Laid mums tur laimē deet,
Muhš' Baltijā.

Liepājas dzīve

Brīvu pirti un ziepes pils. Palīdzības valde dos sestdien visiem trūcīgo pabalsta saņēmējiem (arī bezdarbniekiem). Trešdien, 16. apr., jāierodas pirtī Bērzu ielā 7, no plkst. 8 rītā līdz 9 vak., paņemot līdz pabalsta grāmatiņas vai kartes.

Latvijas Sargs. 1919. gada 13. aprīlis

Ogles elektriskajai fabrikai

Elektriskā fabrika, kuras ogļu krājumi pēdīgi izsīkuši, saņēmusi no savas galvenās valdes Francijā ziņu, ka jau nākošajās dienās priekš fabrikas izsūtīs lielāku daudzumu ogļu.

Latvijas Sargs. 1919. gada 16. aprīlis

Pilsētas domes sēde 11. aprīlī

Uz valdes priekšlikumu dome aizliedz cept kūkas, biskvītus, saldmaizi un izgatavot konfektes, lai tādā kārtā aiztaupītu pārtikas vajadzībām priekš tam izlietojamos smalkos miltus un cukuru. Minēto cepumu un konfekšu krājumi izpārdodami 4 dienu laikā pēc šī lēmuma izsludināšanas, pēc tam neizpārdotie krājumi bez atlīdzības konfiscējami.

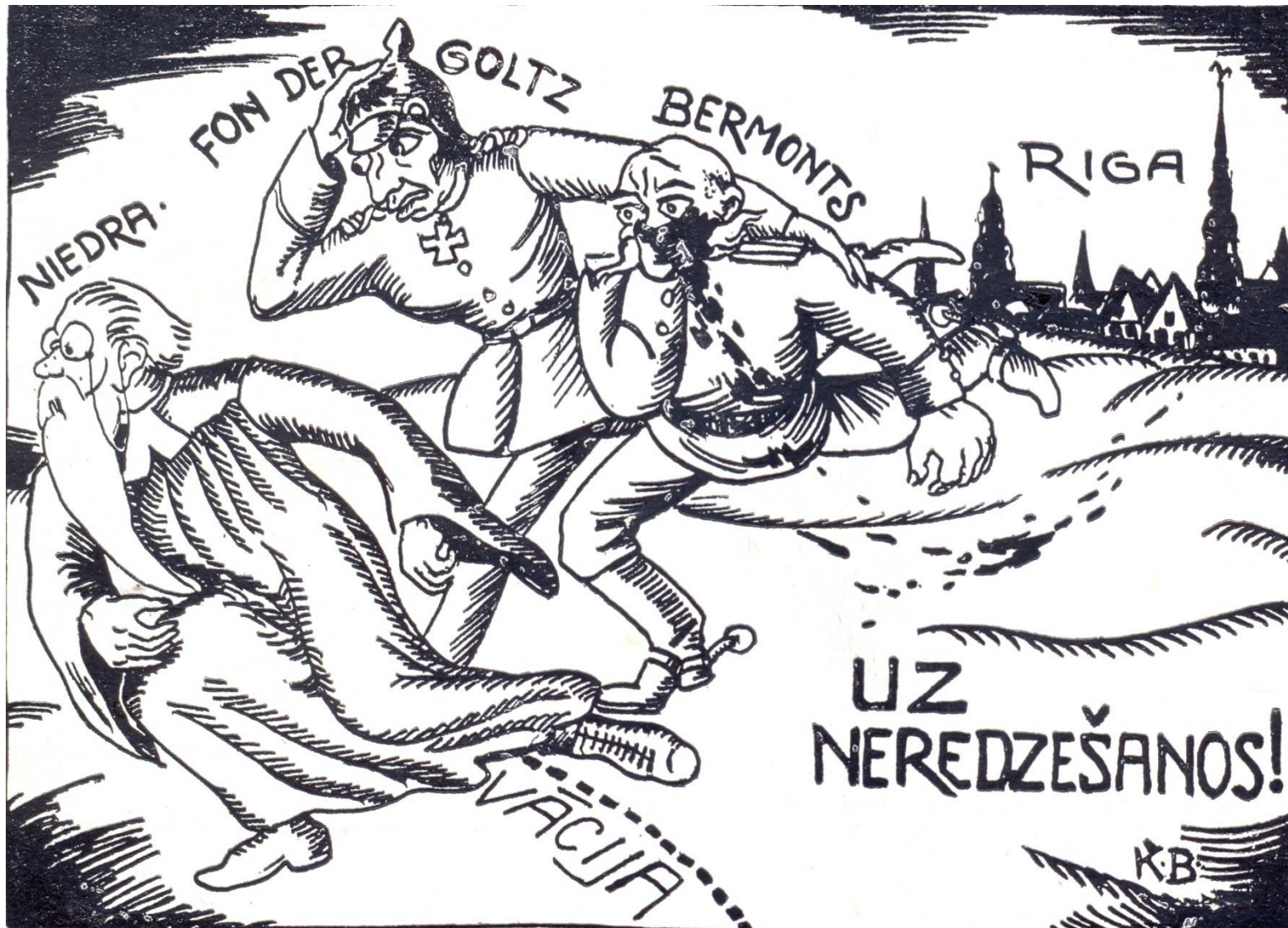
Latvijas Sargs.1919. gada 13. aprīlis

Otrā Pagaidu valdība

(14.07.1919. – 08.12.1919.)

Ministru prezidents un apgādības ministrs	Kārlis Ulmanis
Ārlietu ministrs	Zigfrīds Anna Meirovics
Iekšlietu ministrs	Miķelis Valters (līdz 31.08.1919.)
Iekšlietu ministrs	Alfrēds Birznieks (no 01.09.1919.)
Apsardzības ministrs	Dāvids Sīmonsons (līdz 10.09.1919.)
Apsardzības ministrs	Kārlis Ulmanis (no 11.09.1919.)
Finanšu ministrs	Roberts Erhards
Tieslietu ministrs	Edvins Magnuss
Zemkopības ministrs	Kārlis Ulmanis (līdz 04.09.1919.)
Zemkopības ministrs	Augusts Kalniņš (no 05.09.1919.)
Satiksmes un darbu ministrs	Teodors Hermanovskis
Izglītības ministrs	Kārlis Kasparsons
Tirdzniecības un rūpniecības ministrs	Jānis Zēbergs
Valsts kontrolieris	Pauls Mincs

Bermontiādei veltīta pastkarte. 1919. gada beigas. K. Batlgaiļa zīmējums
LKM krājums

Trešā Pagaidu valdība

(09.12.1919. – 11.06.1920.)

Ministru prezidents un apsardzības ministrs	Kārlis Ulmanis
Ārlietu ministrs	Zigfrīds Anna Meirovics
Iekšlietu ministrs	Arveds Bergs
Finanšu ministrs	Roberts Erhards (līdz 4.03.1920.)
Finanšu ministrs	Kārlis Puriņš (no 15.03.1920.)
Tieslietu ministrs	Kārlis Pauļuks
Zemkopības ministrs	Augusts Kalniņš
Satiksmes un darbu ministrs	Teodors Hermanovskis
Izglītības ministrs	Kārlis Kasparsons
Tirdzniecības un rūpniecības ministrs	Kārlis Bušs
Apgādības ministrs	Jānis Blumbergs
Valsts kontrolieris	Pauls Mincs

„Jaunāko Ziņu” speciāltelegramma.

Liepājā, 26. janvārī. Ministru prezidenta ierašanās vakar Liepājā bija īsta svētku diena. Neskatoties uz prāvo salu, masu sapulce Kūrmājas laukumā bija pievilksusi tiešām plašas masas, kuras jūsmīgi apsveica Ulmani un ar dzīvu piekrišanu sekoja viņa kodolīgai runai. Par Ulmaņa kunga uzturēšanos Liepājā Jums ziņos Latopress, tāpēc Jūsu korespondentam atliekas ziņot tikai par kādu starpgadījumu, kurš Liepājas pilsoņu aprindās sacēlis stipru sašutumu. Bija zināms, ka Liepājas pilsētas valde nospriedusi sarīkot ministru prezidentam goda mielastu, kura vajadzēja notikt pēc masu sapulces Kūrmājā. Pašā pēdējā brīdī mūsu pilsētas valde zem kādas partijas [LSDSP – red.] iespaida šo teicamo nodomu grozīja un oficiāli savā orgānā „Strādnieku Avīze” paziņoja sekojošo: „Iekšlietu ministrs Bergs telegrāfiski paziņojis Liepājas pilsētas galvai, ka Liepājā ieradīsies ministru prezidents Ulmanis. Apspriežot šo jautājumu, pilsētas valde nolēma uz ministru prezidenta ierašanos nereaģēt. Mazākums, kurš faktiski sagrābis savās rokās varu Liepājas pilsētā, demonstratīvi paziņo, ka viņam ar pastāvošo Latvijas valdību nav nekā kopēja. Šis viens fakts pietiekoši raksturo tagadējās Liepājas pilsētas valdes virzienu.

Jaunākās Ziņas. 1920. gada 27. janvāris

1919. gada 19. augustā, laikā starp Strazdumuižas pamieru un Bermontiādi, tika pieņemts Satversmes sapulces vēlēšanu likums. Tajā noteikts, ka likumdevēji tiek ievēlēti vispārējas, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās, piedaloties abu dzimumu Latvijas pilsoņiem no 21 gadu vecuma, par pilsoņiem nosakot personas, kuras Latvijas teritorijā dzīvojušas uz 1914. gada 1. augustu. Satversmes sapulces vēlēšanu organizēšana tika uzdota Centrālajai vēlēšanu komisijai.

Satversmes sapulce tika ievēlēta 1920. gada 17. un 18. aprīlī, izņemot okupētos Latvijas apvidus, kuros vēlēšanas notika 20. un 21. novembrī. Tās bija teritorijas, kuras bija okupējušas Igaunijas, Lietuvas un Polijas armijas. Valmieras apriņķī vēlēšanas nenotika Ainažu pilsētā, kā arī Ainažu, Ipiķu un Mazsalacas pagastos, Valkas apriņķī - Valkas pilsētā, kā arī Laicenes, Liellugažu, Lugažu, Omuļu, Pedeles, Valkas un Cores pagastos. Ilūkstes apriņķī vēlēšanās piedalījās tikai astoņi pagasti, bet desmit pagastu iedzīvotāji okupācijas dēļ vēlēšanās nevarēja piedalīties. Toties vēlēšanās piedalījās Palangas iedzīvotāji, jo pagasts vēl ietilpa Grobiņas apriņķī.

Vēlēšanu norisei Latvijas teritorija tika sadalīta 5 vēlēšanu apgabalos, tajos bija jāvēl - Rīgas vēlēšanu apgabalā 22 deputāti, Vidzemes – 37, Kurzemes – 26, Zemgales – 26, Latgales – 39 deputāti. Aktīvā armijā esošie balsstiesīgie karavīri tika apvienoti vienā vēlēšanu apgabalā ar tiesībām balsot par visiem kandidātu sarakstiem. Tika izveidoti 586 vēlēšanu iecirkņi.

Satversmes sapulces priekšvēlēšanu gaitā iesaistījās vairāki valdības ministri, ļoti aktīvs šajā procesā bija arī Ministru prezidents, kurš apmeklēja, uzstājoties ar runām par valsts apgādi un citiem būtiskiem jautājumiem, daudzas apdzīvotas vietas visā valsts teritorijā. Satversmes sapulces vēlēšanās 15 no 35 Pagaidu valdību locekļiem tika ievēlēti pirmajā Latvijas parlamentā, kas apliecināja atbalstu viņu paveiktajam valstij visbīstamākajā laikā, kad tikai ministru pašu autoritāte dažkārt bija vienīgais valdības darbības garants.

Ministru prezidents Kārlis Ulmanis, K. Ulmaņa sekretārs Jūlijs Druva, adjutants Miervaldis Lūkins, šoferis Miklass, šofera palīgs Brēmers pie Lubānas kroga. Fotografēts pēc atentāta mēģinājuma pret K. Ulmani braucienā no Jaungulbenes uz Lubānu. 1920. gada 15. aprīlis. Fotografārs Alfrēds Grāvers. LNVM krājums

Satversmes sapulcē ievēlētie Latvijas Pagaidu valdību locekļi:

Rūdolfs Benuss,

Arveds Bergs,

Jānis Goldmanis,

Augusts Kalniņš,

Kārlis Kasparsons,

Kārlis Kellers,

Juris Kēmanis,

Edvīns Magnuss,

Zigfrīds Anna Meierovics,

Pauls Mincs,

Kārlis Pauļuks,

Kārlis Puriņš,

Eduards Strautnieks,

Francis Trasuns,

Kārlis Ulmanis

203 sēdēs, ko noturēja Latvijas Pagaidu valdības, tās pieņēma un realizēja gan īstermiņa, bet attiecīgā laikā visnepieciešamākos uzdevumus (apgādē, ārpolitikā, drošībā), gan uzsāka ilgtermiņā valstiski svarīgus procesus un vadīja to sagatavošanu. Te jāmin valsts *de iure* atzīšana, Satversmes sapulces sagatavošana, darbs pie miera (ar Padomju Krieviju, Vāciju), robežu (ar Igauniju, Lietuvu), bēgļu reevakuācijas līgumiem, kas tika noslēgti jau pēc Pagaidu valdības darbības beigām.

PROTOKOLS Nr. 57
Ministru kabineta sēde
14. jūnijā 1920. g.

Klāt:

Ministru prezidents

Ārlietu ministrs

Iekšlietu ministrs

Apsardzības ministrs

Finanšu ministrs

Tirdzniecības un rūpniecības ministrs

Satiksmes ministrs

Izglītības ministrs

Tieslietu ministrs

Zemkopības ministrs

Apgādības ministrs

Valsts kontrolieris

Darba ministrs

Protokolē: Valsts kancelejas direktors

K. Ulmanis

Z. Meierovics

A. Bergs

E. Feldmanis

K. Puriņš

Fr. Zommers

A. Kuršinskis

J. Plāķis

R. Benuss

H. Celmiņš

A. Kalniņš

P. Mincs

Fr. Ozoliņš

D. Rudzīts

Sēde sākas plkst. 7 un 30 min. vakarā.

1) Ministru prezidents atklāj sēdi, apsveikdams jauno Ministru kabinetu kā pirmo, kurš nācis no Satversmes sapulces vidus, aizrāda uz priekšā stāvošo kabineta darbību, un izsaka pārliecību, ka kabinets strādās pilnīgā vienprātībā zemes labā.

2) Apspriež valdības deklarācijas projektu un pārrunā tekošās darbības jautājumus.

Sēdi slēdz plkst. 10 un 50 min. vakarā.

Gudrie, kas grib stāvēt malā un noskatīties, krietnie, kas grib palikt tīri un negrib darbā sasmērēt rokas, drīz redzēs, ka viņi būs aizgājuši laikam garām, jo priekš mums vairs nebūs lielāka laika, ne lielāka uzdevuma par brīvo, neatkarīgo Latviju.

Latvijas brīvība ir izcīnīta. Tikpat vienprātīgi, kā mēs gājām pret ienaidnieku, mums tagad jānostājas darba frontē. Jo Latviju saimnieciski nostiprināt un padarīt par patiesi neatkarīgu valsti mēs varam tikai ar radošu darbu.

Viss mums bija ņemts. Mums bija palikusi tikai viena lūgšana: Dievs, svētī Latviju! Un skatieties: katra cīņa, kas ar viņu iesākta, ir laimīgi nobeigta, katrs darbs ar viņu ir bijis auglīgs.

Slava un pateicība jums, krietnie kareivji! Jūs parādījāt ienaidniekam mūsu samītās tēvzemes dusmas. Daudz lielāks uzdevums – valsti turēt! – jums vēl priekšā. Valsti turēt! Ko palīdz brīnumputns, kurš jums ir rokā, ja jūs palaižat to vaļā un viņš krīt nodevēja cilpā? Valsti turēt var tikai savienojot spēku un gudrību. Divas zvaigznes, Vidzemi un Kurzemi, jūs jau esat aizsprauduši sev aiz cepures. Trešo – Latgali – jūs vēl ņemsit. Jo visas labas lietas ir trīs. Un trīs zvaigznes nešķirami stāv kopā mūsu valsts zīmogā.

(Rakstīts 1919. gada 23. decembrī)
Skalbe K. Mazās piezīmes.